

Po stopách malířského válečku

Retro móda se nevyhýbá ani bytovému ornamentu, a tak se na zdi českých obýváků, ložnic nebo kadeřnictví vracejí pásy květin, geometrie a nově i počítačové motivy. Jaké vzory požadovaly domácnosti před 50 lety a v čem bylo odlišné válečkování v Maďarsku nebo Husákově ČSSR? Kufr se starými secesními vzory i lidskými příběhy otevřel malíř pokojů a obrazů PAVEL BODOR (58). Ten si nedávno vyválečkoval i vlastní komín.

Prý jste si s malířský válečkem začal vydělávat už ve dvanácti letech. Jak se to přihodilo?

To se stalo tak, že jsem v 7. třídě tady v Čechách skončil státní školu a pokračoval v rozvinutém soukromém vzdělávání a hlavně mě vzal do učení děda v Maďarsku. A tam jsem právě chodil i s tátou částečně malovat – dělali jsme kostely, zámky, kaple všechno, protože naše rodina se výmalbou zabývala už dávno. Druhá část rodiny byli muzikanti, jeden děda byl primáš a druhý zas vedl pohřební ústav, takže jsem s ním na Dobříšsku chodil doprovázet na pohřby, svatby a hlídal peníze.

A ten dědeček v Maďarsku už maloval válečkem?

Děda i můj táta malovali šablonami, což znamená, že vymalovávali secesní vzory v kostelech a zámcích. To se podle vzoru udělala šablona, vyřezala se a barva se na stěnu tupovala (kolmé údery tvrdým „tupovacím“ štětcem vytvářejí tečky – otisky štětin, pozn. red.). Tahle technika byla svým způsobem předchůdce válce, protože ten pak dělal něco podobného ale rychleji – měl samonapájecí tank, jel svůj vzor svisle nebo přes strop, protože jinak by člověk tu barvu z tanku vylil, ale nemuselo se to zdlouhavě dělat šablonou. Dlouho jsme oba způsoby taky propojovali, protože dole se stěna válečkovala a nahoře ty ornamenty jako linka se pořád dělaly štětečkem, podobně jako třeba hvězdy na strop.

Asi jste válečkovali i domácnosti, ne?

Ano, začalo to tak, že naše hlavní cílová skupina byli bohatí Romové, to bylo v Egeru, Budapešti a dalších městech, až k rumunské hranici. Několikrát jsme potom malovali i v Rumunsku a na Balkáně, protože tam měli lidé rádi ostré kontrastní a pestré barvy, a do nich měděné či zlaté válce. Tam se počátkem 60. let i ten vývoj nějak zlomil, protože tehdy někdy našel děda výrobce válců, pana Imricha Molnára v Budapešti, který ty válečky sám vyráběl.

Jak se dělaly?

Oni ty válce začali vyrábět někdy ve 40. letech, a pokud vím od pana Molnára, tak to odkoukali v Německu. Pořídil si mašinu, do které nasypal gumovou drť – odřezky gumy, které měl v žocích – a mašina mu z toho udělala kompaktní gumový válec. Do něj se zasunulo dřevo jako kopyto, na

„Každý vzor vytváří různé klamy.“

něj se udělaly dva úchyty a do válce vyřezával ručně dlátkem secesní vzory, které jsme mu vybírali podle vídeňských vzorníků. Byly to nelepené kusy - my jsme si prostě vybrali vzor a pan Molnár nám ho vyrobil. Aby nám to líp šlo, protože jsme dělali velké plochy, tak jsme měli ty válce širší – přes třicet centimetrů. Tehdy s válečkem ještě pracoval hlavně můj táta, ale když mi bylo nějakých patnáct let, tak jsem si nechal udělat svůj první váleček – s kačerem Donaldem, který vám ještě ukážu. Potom jsem začal sbírat vzory, které vlastně každou malbu nejvíc prodávají.

Byla to náročná práce?

Když člověk válečkuje, tak to musí umět, musí mít dobré oko a pevnou ruku, protože je důležité, aby se ty vzory dobře napojily. Jakmile člověk sjede nebo se s válcem vychýlí, tak to nevypadá dobře a přiděláváte si práci. Když třeba váleček na stěnu někdy nedolehne, tak se musí vzít konturovací štětec a celé to doretušovat. Tohle řemeslo má spousta triků – jak rovnat vzor, když je křivá stěna, jak to napojovat přes noviny, když vzor končí a podobně.

Jakou optickou roli vlastně malba válečkem má?

Každý vzor buď rozšiřuje nebo zmenšuje a vytváří různé klamy. Když například maluju ložnici, což jsou teď poslední dva roky moje nejčastější zakázky, tak ta místnost bývá světlá. A když se čelo za postelí udělá hodně sytou tmavou barvou – třeba pařížskou modří – a na něj se natáhne měděný válec, tak prostor získá šílenou hloubku. Místnost se opticky zvětší, protáhne se a získá až magický ráz. Když chce člověk prostor zvětšit, potřebuje hluboké barvy. Jakmile se třeba ztmaví niky a výklenky, tak také místnost dostane hloubku a zvětší se. Někdo má nízký strop a myslí si, že když barvu natáhne až ke stropu bez bílého rantlu a místnost zvětší, tak to je přesně naopak. Bílý rantl také opticky zvětšuje.

A pracovali jste ve třech?

Spíš ve dvou. Děda byl šéf a hlavní malíř byl táta, jenže ten potom odešel zpátky do Čech a já maloval pořád tam a chodil na štace sám. Nejdřív mi nechávali jen záchody, předsíně nebo chodby, postupně jsem se tedy stal specialistou na koupelny a záchody – těm nepřikládali takovou důležitost, ale já je vyzlatil. Dlouho jsem chodil do učení k tátovi a pořád jsem se nemohl odpíchnout, až jednou přišel děda a říkal mi, jestli bych nezkusil vymalovat jeden kostel na slovensko-maďarské hranici. A říkal, že

Soluptasi ratqui consequos porio qui ima volorit officiatet aligendi adicia est, tem es mostio et volum si beaque non eniendam et fugiat excerspernat pos esectur acerum rehenti onsecti ncilibus num, entiaturiost

Soluptasi ratqui consequos porio qui ima volorit officiatet aligendi adicia est, tem es mostio et volum si beaque non eniendam et fugiat excerspernat pos esectur acerum

když ho vymaluju dobře, tak budu mít zájemce. A protože byl farář náš příbuzný, jelikož tam jsme všichni patřili k známému rodu Bodorů, tak jsem ten kostel dostal. Vymaloval jsem ho tak pestře a tak barevně, že jsem měl kšefty a chodil sám.

Podle čeho si ti bohatí Romové vybírali vzory?

Nejčastěji chtěli turecké, orientální vzory. Co viděli někde v časopisech, na zámcích nebo v kostelích, tak to chtěli mít doma - vlastně si přáli mít doma takové přemístěné paláce, přitom jim dům kolikrát málem padal na hlavu. Malovali jsme totiž i v osadách, kde měli lidé ještě rákosové stropy, a to kdybych do toho rýpnul, tak to celé spadne. Kolikrát jsem tedy ty lidi raději poslal pryč, vzal kobercovku, kterou jsem na strop nalepil, hřebíčky to přichytil a přemaloval.

„Někde nám dali dvě husy, jinde půl prasete.“

To nebyly bytovky?

To byly nejčastěji staré domy, které si v těch 80. letech mladí lidé, kteří chtěli něco znamenat, různě vyspravovali v zámeckém stylu. A to znamenalo: barvy, hodně zlata, zdobení, ale kolikrát jsem do toho maloval třeba i mořské panny. V té době bohužel focení nebylo tak v módě, tak vám to neukážu, ale nedávno mi kamarádi vyfotili jeden můj dochovaný vzor v obci Čakanovce na východním Slovensku.

Někteří malíři pokojů si vedli záznamy o tom, kde jim co navařili a kolik zaplatili - aby věděli, jak mají do domácnosti příště spěchat. Vy asi máte se zákazníky také nějaké osobní příhody, ne?

Stalo se mi třeba, že si jedna Romka přála vymalovat kuchyň celou v černé a na to zlatý váleček. Já jsem jí říkal, že takovou kuchyň jsem ještě nemaloval a musel jsem namíchat pořádně hustou, až to bylo černé jako rakev. A ona když to pak viděla v reálu, tak se toho vylekala a zapřela mi, že by kdy takovou barvu chtěla. Takže jsem to musel přemalovat ještě snad šestkrát, aby to měli zase světlé. Zaplaceno jsem nedostal a ještě mě všichni v té osadě měli za blbce.

Jak vás tehdy platili?

Ti Romové peníze měli a platili forinty, ale kolikrát nám dávali i výslužné. Záleželo, kdo v čem dělal: Někde jsme dostali dvě husy, jinde půl prasete, v Rumunsku nás pak platili i lahvemi vína.

A jak začalo vaše české období?

Tím, že tady v Příbrami a okolí byli kvůli uranovým dolům lidi z Rumunska a Maďarska, a táta tam dělal na šachtě, tak mi dohodil lidi, co byli zvyklí na pestré barvy, takž jsem začal malovat ve staré Příbrami. Začal jsem dělat tyhle divoké barvy a říkal si, že musím zas něco vymalovat, aby to lidi viděli. Říkal jsem si, že nejlepší by byl zase nějaký kostel, ale to tady nebylo tak jednoduché, protože už to hlídali památkáři. Tak jsem dlouho obcházel, až jsem se dostal do Dlouhé Lhoty u Příbrami a tam ně-

INZERCE

jací papaláši, jak jsem se dozvěděl přes tátu, by chtěli vymalovat klubovnu. Rádi by prý fakt pěknou, mořské panny a tak, a jestli bych se toho prý neujal, protože v té době jsem už maloval i obrazy a vědělo se to. Byla to takový bývalá konírna s krbem a já jim řekl, že jestli to nechají na mě, tak to mají do měsíce hotové.

Jak jste to pojal?

Strop jsem vymaloval pařížskou modří s hvězdami, a do toho letěl anděl. Pak jsem udělal ty mořské panny, všechny stěny temně rudé s měděnými válci, a pak přes šablony přidělal takové voluty jako antické sloupy. A když se na to přišli podívat, tak si rovnou objednali ještě na divoko pár kanceláří. A ty už jsem dělal s prvky na přání, každému jsem tam prostě vrazil, co se mu líbilo: Jeden byl myslivec, tak jsem mu tam dal troubící jeleny, které jsem zadělal do válců. Nakonec nás s tátou nechali vymalovat i další části zámku Dlouhá Lhota (kde tehdy sídlilo JZD, Místní národní výbor i stanice Veřejné bezpečnosti, pozn. red.). A od té doby jsem skutečně získával další kšefty – maloval jsem na Zdaboři, ve vesnicích kolem Dobříše i v Ouběnicích motocyklovému závodníku Františku Hejnalovi – obýváky, ložnice, kuchyně, všecko. Jak na ty divoké barvy nebyli Středočeši zvyklí, tak si troufám říct, že to byla hitovka. Jenže se změnou režimu v roce 1989 přišla nová móda, která znamenala konec i s válečky. Začal jsem tedy malovat obrazy, do kterých jsem strukturované vzory postupně přenášel. I když ta móda skončila a válce už nešly, tak na nás lidi v Dobříši, Příbrami a okolí dlouho vzpomínali, protože jak jsme ma-

Soluptasi ratqui consequos porio qui ima volorit officiatet aligendi adicia est, tem es mostio et volum si beaque non eniendam et fugiat excerspernat pos esectur acerum rehenti onsecti ncilibus num, entiaturiost lit, to berianiet adit ommoditis et di cuptatem incitium nusande

lovali na zeď tím kovem, tak žádní malíři to nemohli přetřít. A taky nám kvůli tomu lidi často volali, protože ten kov i po čtyřech módních bílých nátěrech prosvítal.

To vás možná malíři, kteří přišli po vás, docela proklínali. A kdy jste svůj kufr znova otevřel?

Ten kufr jsem znovu vytáhnul před asi dvěma nebo třemi lety, když jsem se spojil s kolegyní, která na Mníšku dělá patinovaný nábytek a pracuje s krásnými sytými křídovými barvami od Angličanky Annie Sloan. A zase aby lidi o mě věděli, vyválečkoval jsem v Mníšku celou továrnu a použil na padesát vzorů a kombinací, aby lidi měli představu, jak to vypadá.

„Na schodištích dokážu namalovat koberec."

Jak po tomhle stylu vznikla poptávka?

Přišla nová doba a spousta lidí měla ošklivý umakartový nábytek nebo umakartové stěny a přepážky a nikdo moc nevěděl, co s tím. A já jsem přišel s nápadem, že tyhle umakarty, překližkové dveře nebo i podlahy můžu válečkovat. Našel jsem německou firmu, která má přechodové směsi, což je vlastně pojidlo a díky těmto barvám od Anie Sloan natřu umakart, že to vypadá jako zeď. A tím jsem najednou naskočil na novou vlnu a začal kromě umakartových kuchyní předělávat i staré chaty zase těmi divokými kontrastními barvami. A postupně to začalo zajímat i lidi, kteří měli nabílo ložnice a věděli, že ty křídové barvy jsou naprosto přírodní. Taky dokážu na schodištích namalovat koberec, který je vyválečkovaný a vypadá jako živý.

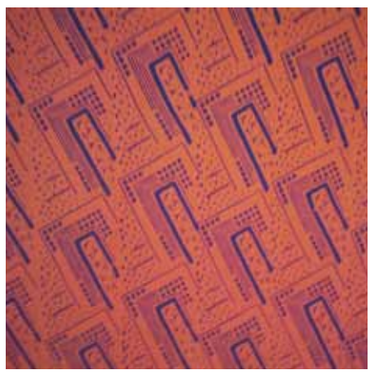
Třídíte si nějak válečky? Třeba tématicky?

Asi nejčastěji podle užití. Například vzory do obývacího pokoje musejí být honosné, květnaté v duchu secese nebo baroka, které pěkně vypadají a jsou takové majestátní. Do ložnice se zase hodí něžné lístečky a jemné vzory s motivem hvězd. A pak jsou dětské pokoje, kde můžou být plachetnice, auta, nebo pejsky jsem měl. Do

Soluptasi ratqui consequos porio qui ima volorit officiatet aligendi adicia est, tem es mostio et volum si beaque non eniendam et fugiat excerspernat pos esectur acerum rehenti onsecti ncilibus num, entiaturiost lit, to berianiet adit ommoditis et di cuptatem incitium nusande

kuchyně jsem pak maloval košíky s jídlem, aby navodili chuť, a velké rostlinné vzory jako pivoňka nebo slunečnice. Do chodeb pak se dávaly často abstrakce a takové cik cak čáry. Jinak taky jsme říkali jednomu typu geometrické válečky - to se dělaly různé puntíky nebo slunce - a měli jsme taky jedny, které dělaly 3D vzory. Když na to člověk kouká, tak ty vzory válců ze zdi vystupují. Jednou chtěl někdo něco zajímavého, tak jsem mu udělal motivy afrických masek, ale modernější vzory se inspirují i počítačovým hardwarem a mám taky jeden, kterému říkám matrix.

Jaké je dnes vaše nejtypičtější zakázka?

Skoro pořád teď dělám ložnice. Nejčastěji mi volají ženy, že chtějí předělat ložnici, já jsem čistotný, maluji v ponožkách japonského stylu a každou ložnici dělám vlastně jako obraz, který válečkuju. Potom někdy v případě dřevostaveb ještě tu malbu zafixuju speciálním voskem nebo lakem. Tím to vlastně patinuju, protože lidé často chtějí, aby stěna vypadala jako sto let stará. Také většinou k tomu dělám i doplňky, také natřu i postel, a aby to korespondovalo, tak na postel udělám jednoduchý ornament ze vzoru, který je válečkem nanešený na zdi. Někdy zase ten vzor jako fresku umístím do rámečku, aby to mělo náladu. A když jsou tam ošklivé dveře, tak je třebas taky vyválečkuju a na strop, do kterého se lidé často dívají, už tradičně válečkuji hvězdy. Kromě ložnic dělám často také obývací pokoje nebo pracovny s krbem a poslední dobou spolupracuji s designéry a architekty. Také jsem nedávno vymaloval jedno retro kadeřnictví.

Registroval jsem sytě barevné stěny poprvé až v pizzeriích.

Tahle móda často spojená s mramorováním k nám dorazila z jihu a řekl bych že zhruba v době, kdy k nám dorazily i různé zdobné vzorové dlažby - najednou frčely mozaiky v koupelnách a orientální vzory. Když někdo neměl peníze a chtěl mít pěknou dlažbu, tak se to normálně vylilo betonem a já jsem na něj namaloval krásný koberec. Tehdy nějak jsem také otevřel znova svůj kufr a válec se vlastně nově přenesl i na podlahy. V dnešní době začínám válečkovat i domy zvenku - zatím tedy jeden na výstavu -, ale dokonce jsem si doma vyválečkoval i vlastní komín

Nejstarší exponáty ve vaší sbírce jsou tedy válečky od toho pana Molnára?

Soluptasi ratqui consequos porio qui ima volorit officiatet aligendi adicia est, tem es mostio et volum si beaque non eniendam et fugiat excerspernat pos esectur acerum rehenti onsecti ncilibus num, entiaturiost lit, to berianiet adit ommoditis et di cuptatem incitium nusande

S panem Molnárem a později jeho synem jsem to dělal do svých asi dvaceti let a těch válečků jsem od nich měl nějakých tři sta. Dnes od něho mám asi takových 60 válečků, které jsou ještě funkční. Když jsem znovu otevřel svůj kufr, tak jsem hledal nové výrobce, kteří by to dělali ještě postaru. A v Čechách jsem našel jednoho, ale úplně

„Každou ložnici dělám jako obraz."

na zakázku válce vyřezává. Také jsem posbíral hodně válečků, které se u nás vyráběly továrním cestou, ty byly většinou lepené nebo se s nimi dělaly obklady do olejů. Například v chodbách na úřadech y ve školách bývaly na stěnách třeba do určité výšky olejové obklady, do kterých se ten strukturovaný vzor válečku třeba do emailu jen vymačkával. Tyhle vzory ale nebyly nijak zvlášť zajímavé.

A to jste dokupoval v bazarech?

V bazarech, také jsem hodně od lidí dostával a dokupoval na burzách a v zahraničí – v Rumunsku na trhu nebo v Budapešti jsem také kupoval válečky. Sbírám to pořád dál, ale jak guma zestárne, tak tvrdne a pro práci už je špatná, protože špatně vytlačuje a už mám některé ty válečky spíš jako rarity. Samotný funkční váleček potřebuje, aby guma byla pružná, protože když má malíř křivou stěnu nebo nějakou nedoléhavost, tak pružná guma si s tím poradí a krásně to vyplní. Ale s tvrdým válcem se tam nic neobtiskne – ten vzor to vynechá, a člověk se s tím jen trápí. Válečky dnes vyrábějí i Indové a Číňani, ale jejich válce jsou podle mé zkušenosti lité z tvrdého plastu, takže se s tím ani pořádně válečkovat nedá.

Jakého vzoru ze sbírky si ceníte nejvíc a proč?

Toho kačera Donalda, se kterým jsem ještě nedávno něco dělal do televize, byl to můj první vlastní váleček. Vznikl jednoduše tak, že jsem vzal jeden přílohový obrázek ze žvýkačky, překreslil z něj panu Molnárovi kačera a on mi to podle toho nákresu vyřezal. Jinak si cením některých secesních válečků, krása těch vzorů vydržela dodnes, kdy už je nikdo nevyrábí. A nechat si vyřezat takový váleček mimochodem stojí minimálně šest tisíc.

Jak je válečkování náročné pro amatéry?

Ten, kdo to neumí, to dost často pokazí. U válce člověk musí umět počítat. Aby ty vzory šly dohromady, musí začínat na značce, udělat tah, ale někdy, aby se ten vzor spojoval, tak se musí udělat tah nahoru a dolu. Pak zase se začíná tak, aby byl další tah o půl válce jinde. Tohle se dá naučit, to není tak těžké. Pak jsou válce, které se musí tahat nahoru nahoru dolu dolu tak, aby to dělalo potřebný vzor. Ono je také důležité, aby ty vzory působily v celku. Mám zkušenost, že z takových 15 vzorů, které jsem si přemaloval a zdály se mi perfektní, nakonec fungují třeba jenom dva.

Jan Čáp